

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

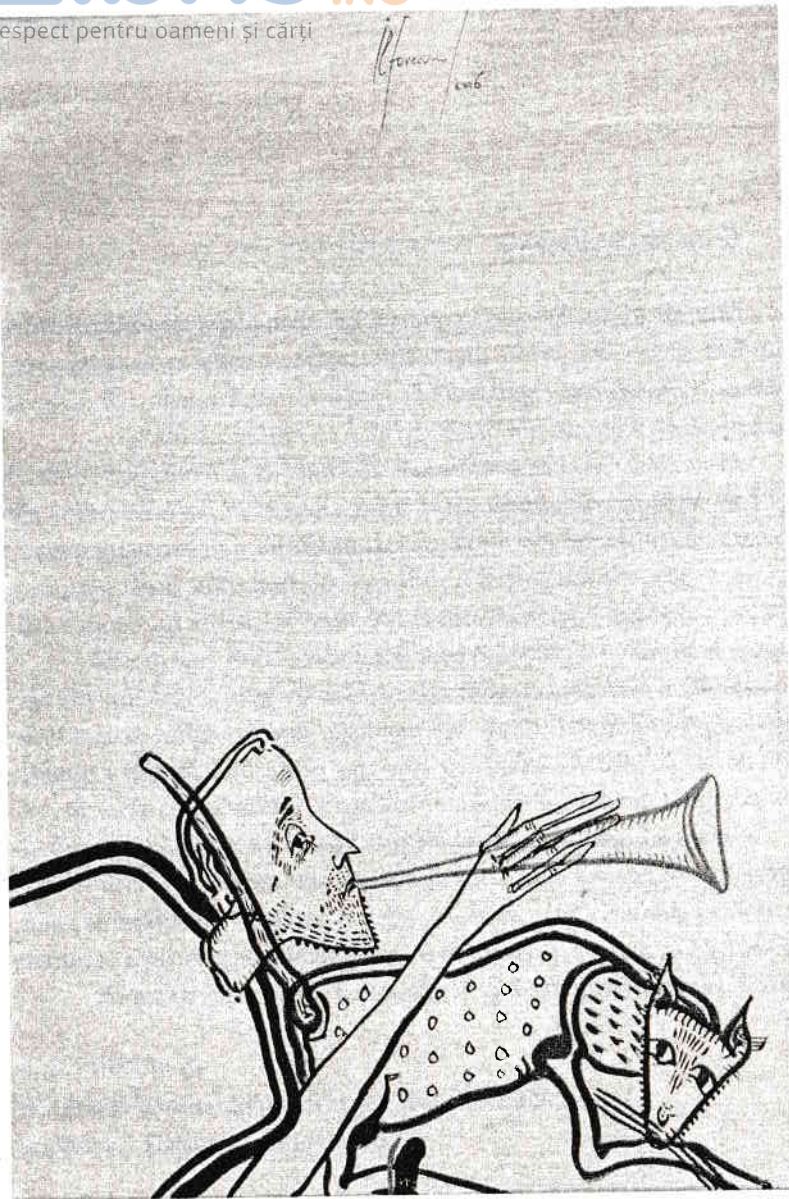
ALEXANDRU GRUMAZ

NOUA ORDINE MONDIALĂ
DE LA PRIMĂVARA ARABĂ LA BREXIT

Cuprins

Introducere în problematica geopolitică globală	13
Noua Ordine Mondială	127
Europa, unde ești?	207
Despre NATO	303
Marea Neagră	369
Orientul Mijlociu în flăcări	403

Sorin Ilfoveanu: *Omul cu pisica*

Introducere în problematica geopolitică globală

La un sfert de secol după sfârșitul Războiului Rece, lumea se regăsește neașteptat într-un al doilea. Această stare de lucruri a fost ceva inevitabil și nu este în interesul ambelor părți (Rusia și SUA – n.a.) să crească tensiunile mai departe.

Richard N. Haass,
23 februarie 2018

Câteva comentarii pentru început

Războiul comercial dintre SUA și China, concurența militară dintre SUA și Rusia privind armele cu rază intermediară de acțiune și Brexitul sunt trei teme care marchează relațiile internaționale actuale, fiecare din ele cu consecințe pe termen lung. Când președinții Xi Jinping și Donald Trump s-au întâlnit la Summitul G20 de la Osaka pentru a ajunge la un acord comercial, președintele Xi s-a folosit de eleganța milenară a diplomației chineze numindu-l pe președintele american „prietenul meu”. Suprafața cordială a remarcii nu a adus,

în schimb, nimic în plus negocierilor. Președintele Trump trebuie să decidă dacă va accepta oferta chineză, care a fost pe masă încă de la începutul anului 2017 și să pună capăt războiului comercial sau să permită economiilor din SUA și China să se îndrepte pe un drum care duce inevitabil la decuplare. Lucrurile s-au complicat odată cu mișcările de protest din Hong Kong. Președintele american, Donald Trump, a avertizat China că efectuarea unei operațiuni militare în stilul pieței Tiananmen asupra protestatarilor pro-democrație din Hong Kong ar dăuna negocierilor comerciale dintre cele două țări. „Cred că ar fi foarte greu de rezolvat dacă se fac cu violență, adică dacă este o altă piață Tiananmen“, a declarat Trump reporterilor din New Jersey. „Cred că este un lucru foarte greu de făcut dacă există violență (negocierile comerciale – n.a.)“. Cu câteva luni în urmă, un grup bipartizan de parlamentari americani a introdus Legea privind drepturile omului și democrația din Hong Kong, care ar impune sancțiuni oficialilor implicați în răpiri și ar impune Departamentului de Stat să reevalueze anual dacă orașul rămâne autonom (o țară două sisteme). Înlăturarea acestui statut ar putea pune capăt statutului special de tranzacționare din Hong Kong, o acțiune care ar putea fi devastatoare pentru economia sa, a 44 din lume. Având în vedere situația actuală a concurenței dintre marile puteri, există o tentație, de înțeles, de a ajunge din nou la singura competiție pe care americanii și-o amintesc și pot s-o înțeleagă și în care să utilizeze lecțiile învățate: Războiul Rece. Analogia are un apel intuitiv. Ca și Uniunea Sovietică, China este un concurent de dimensiuni continentale, cu un sistem politic represiv și ambiții mari. Provocarea pe care o prezintă este globală și de durată, iar această provocare va necesita genul de mobilizare internă pe care Statele Unite au urmărit-o în anii 1950 și 1960. Poate că analogia este necorespunzătoare, dar semnele care ne duc spre aceasta sunt din ce în ce mai evidente. China de astăzi este un concurent care luptă de la egal la egal, puternic din punct de vedere economic, mai sofisticat diplomatic și mai flexibil ideologic decât a fost vreodată Uniunea Sovietică. Și, spre deosebire de Uniunea Sovietică,

China este profund integrată în lume și împletită cu economia Statelor Unite. Războiul Rece a fost cu adevărat o luptă existențială. Strategia americană de izolare a fost bazată pe precizarea că Uniunea Sovietică se va prăbuși într-o zi sub propria greutate – că ea conține în interior „semințele propriei căderi“, după cum a declarat George Kennan, diplomatul care a propus pentru prima dată „strategia de izolare“. Spre deosebire de Uniunea Sovietică, stat care și-a concentrat resursele pe puterea militară, China consideră geoeconomia drept arena principală a concurenței. Cu ochii spre viitor, a investit puternic în industrii și tehnologii emergente, inclusiv în inteligența artificială, robotică și biotehnologie. China încearcă să domine în parte aceste domenii, negând tratamentul reciproc companiilor occidentale. Aici putem menționa inițiativa One Belt, One Road, care se extinde din Asia în Europa, și tehnologia 5G a firmei Huawei¹, cea care a pus pe jar cancelariile occidentale și nu numai din pricina posibilităților de culegere de informații pe care le oferă guvernului chinez (firma a fost fondată de un fost inginer, Ren Zhengfei, un fost angajat al unui institut de cercetări militare, care nu a fost niciodată membru de partid datorită faptului că tatăl lui a lucrat pentru Kuomintang într-o fabrică de armament). China oferă o altfel de ideologie decât

¹ În 1987, Ren a fondat Huawei Technologies Co. Ltd cu un capital de 21.000 de yuani, în jur de 5.000 USD la acea vreme. Inițial, Huawei a fost un contractant pentru vânzarea, instalarea și întreținerea de switch-uri și echipamente de server pentru un dealer din Hong Kong în China. În 1992, Ren a împins Huawei să dezvolte comutatorul de server C & C8, care s-a vândut la 1/3 din prețul de atunci și a fost primul succes al Huawei. Datorită CV-ului lui Ren, Huawei a fost răsplătit prin contracte guvernamentale chineze în construirea centrelor de date și construcția rețelelor de telecomunicații pentru rețele 4G. Huawei activează, de asemenea, în construirea de rețele de telecomunicații pentru țările africane ca o structură de relații diplomatice chineze în anii 1990. Ren ocupă acum funcția de vicepreședinte al consiliului de administrație, dar nu se numără printre cei trei directorii generali rotanți. Compania a avut venituri anuale de 92,5 miliarde USD în 2017. Ren deține 1,42% din acțiunile Huawei, evaluată la 450 milioane USD în 2010. Huawei este, în esență, independentă de Ren, deoarece acțiunile sale sunt deținute de angajații săi, dar structura de proprietate rămâne opacă.

Receea URSS, o ideologie consolidată, care se bazează pe puterea tehnologiei. Analogia cu Războiul Rece exagerează imediat amenințarea existențială reprezentată de China. Deși riscul de conflict în zonele fierbinți din Asia este grav, nu este în niciun caz la fel de mare și nici amenințarea escaladării nucleare nu este la fel de mare, așa cum a fost în Războiul Rece în Europa. Totuși situația seamănă izbitor cu perioada de dinaintea Primului Război Mondial datorită cursei acerbe a înarmărilor din regiune. Genul de politică nucleară pe marginea prăpastiei, care a avut loc asupra Berlinului și a Cubei, nu are corolar în legăturile dintre SUA și China. De asemenea, concurența dintre SUA și China nu a plonjat lumea în războaie proxy sau a creat blocuri rivale de state aliniate ideologic care se pregătesc pentru lupta armată. Spre deosebire de concurența militară a Războiului Rece, care a fost o luptă cu adevărat globală, pericolele pentru Washington și Beijing sunt „probabil” limitate la Indo-Pacific. Chiar și așa, regiunea prezintă cel puțin patru potențiale puncte fierbinți: Marea Chinei de Sud, Marea Chinei de Est, Strâmtoarea Taiwanului și Peninsula Coreeană. Nicio parte nu dorește conflictul, dar tensiunile sunt în creștere, deoarece ambii investesc în capacități ofensive, își sporesc prezența militară în regiune și operează în proximitate. Washingtonul se teme că China încearcă să împingă forțele americane din vestul Pacificului și Beijingul se teme că Statele Unite încearcă să-i blocheze mișcările în regiune. Având în vedere hărțuirea de către China a aeronavelor și navelor americane, incidente minore riscă să se escaleze în confruntări militare majore. Amiralul Wu Shengli, fostul comandant naval al Armatei de Eliberare a Poporului, a avertizat că orice astfel de incident „ar putea provoca război”.

Nu am să închei acest scurt excurs în războiul comercial dintre SUA și China fără să prezint poziția Beijingului pentru a înțelege mecanismele din spatele acestui război. Poziția chineză cu privire la războiul comercial nu s-a schimbat din 2017. În conformitate cu propunerea sa, China ar cumpăra mai multe produse din SUA în efortul de a reduce deficitul comercial și ar reafirma angajamentul

său de lungă durată pentru protecția legală a drepturilor de proprietate intelectuală. Problema este că firmele străine decid în mod voluntar să împărtășească secretele comerciale cu firmele chineze pentru a avea acces la piața chineză – o practică pe care Statele Unite o caracterizează drept „*transfer coercitiv*” – China nu va face nimic pentru a interfera. China ar continua pe traiectoria sa de deschidere a pieței către bănci și întreprinderi străine, dar nu ar accelera ritmul deschiderii. Moneda sa ar rămâne legată de un coș de monede străine și Beijingul nu ar scădea în mod artificial yuanul (este opinia administrației chineze), deoarece China nu vede niciun beneficiu pentru un război valutar. Guvernul chinez a scăzut deja volumul de propagandă despre programul său Made in China 2025, care sprijină dominația chineză a tehnologiilor moderne precum robotica și inteligența artificială. Beijingul nu este dispus să renunțe la proiectele de cercetare și dezvoltare care formează substanța acestui program. Pe scurt, China s-a oferit să nu schimbe nimic structural în modelul său de dezvoltare, dar este dispusă să acorde președintelui Trump o „victorie convențională” pe care ar putea să o folosească în campania prezidențială din 2020. Președintele Xi are o viziune proprie asupra războiului comercial. Surse din China îl citează că, *pe măsură ce China crește, trebuie să se aștepte la 30 de ani de „izolare și provocare” din partea Statelor Unite, care poate să dureze până în 2049 – la cea de-a 100-a aniversare a înființării Republicii Populare Chineze – când se așteaptă ca China să depășească Statele Unite în ceea ce privește forța economică și militară.* În slujba acestui obiectiv, China a încercat de mult timp să-și diversifice piețele, sursele de energie și de materii prime, dar și țintele de investiții, deoarece acționează spre autosuficiența tehnologiei avansate și a producției. Cu războiul comercial sau fără războiul comercial, decuplarea sau nicio decuplare, China este pe calea independenței economice față de Statele Unite. Deocamdată și-a dezvoltat o flotă care poate proiecta o forță militară la distanță (are două portavioane operaționale și unul în construcție),

flotă necesară controlului resurselor din Marea Chinei de Sud, dar și protecția rutelor navale care transportă petrol pentru China.

Lecțiile lui Reagan din Războiul Rece pentru manipularea Rusiei

Reacția dură, de la Moscova, a opozanților președintelui Putin, exacerbată de schimbarea liderilor poliției, a trecut Kremlinul în defensivă acasă. În străinătate, Kremlinul joacă ofensiv, provocând SUA și Occidentul mai puternic decât pe vremea lui Reagan la începutul anilor 1980. Ce ne oferă strategia lui Reagan pentru situația de astăzi?

În ultimii ani, Moscova a atacat Occidentul în mai multe moduri. Primul cartuș a fost tras în 2008 în Georgia. La summitul NATO de la București, Tbilisi era la un singur pas, alături de Kiev, de a intra în NATO, mai bine spus, de a primi foaia de parcurs pentru aderare. În 2014 a început invazia din Ucraina finalizată cu anexarea Crimeii. Forțele separatiste ucrainene, conduse de militari ruși, au doborât zborul 17 Malaysian Airlines, ucigând 298 de cetățeni olandezi. Războiul apăsător din estul Ucrainei a continuat să submineze securitatea europeană. În același an, Washingtonul a acuzat Rusia că a construit noi rachete cu rază intermediară de acțiune 9M729 (SSC-8-X codificarea NATO/ construită de firma rusă NPO Novator) care încalcă condițiile Tratatului privind forțele nucleare intermediare din 1987. În 2015, Moscova s-a implicat pentru a consolida regimul brutal al lui Bashar al-Assad în Siria și a câștigat două baze militare la Tratus și la Latakia. Apoi a apărut ceea ce raportul Mueller a numit interferență „extinsă și sistematică” în alegerile prezidențiale din 2016 din SUA. În 2017, Rusia a negat că regimul Assad a lansat un atac mortal cu arme chimice în Siria împotriva propriilor cetățeni. În 2018, spionii Kremlinului au folosit un agent chimic interzis pentru a-l otrăvi pe fostul spion Sergei Skripal în Marea Britanie. Moscova frustrează acum Occidentul și multe țări din America Latină, susținând regimul dezastruos al lui Nicolás Maduro în Venezuela. Drept răspuns, Statele

Unite au impus sancțiuni entităților rusești, iar forțele militare NATO și Occidentul au impulsionat ajutorul militar și economic pentru Ucraina. Acești pași au ridicat costul comportamentului necorespunzător al Rusiei și au descurajat eventual o activitate suplimentară malignă. Ceea ce nu au făcut a fost să oblige Rusia să se retragă pe deplin din oricare dintre activitățile enumerate mai sus.

Această agresivitate a Kremlinului este similară cu cea care a decurs în timpul primului mandat al lui Reagan. Uniunea Sovietică a căutat să subjuge Afganistanul, a amenințat Europa și Japonia cu noile rachete SS-20, a doborât zborul 007 al companiei aeriene coreene Korean Air și a constrâns Polonia să scoată sindicatul Solidaritatea din viața civică prin impunerea legii marțiale. Pe fondul deceselor rapide ale celor trei lideri sovietici în vârstă, rigizi și conservatori, Reagan a renunțat la întâlniri la nivel înalt cu Moscova. În schimb, Reagan a ridicat presiunea asupra conducerii de la Kremlin. Împreună cu aliații, a ajutat rebelii afgani și Solidaritatea în Polonia, s-a angajat într-o acumulare militară importantă în Europa și a devoalat dezinformarea sovietică. Acest lucru a ajutat la fundamentarea realizărilor celui de-al doilea mandat al lui Reagan, cel pentru care este cel mai amintit. Când liderul reformator sovietic Mihail Gorbaciov a ajuns la putere în 1985, a fost dornic să ridice economia sovietică din ruină, ușurând tensiunile cu Occidentul și reducând cheltuielile militare. Cei doi președinți au început modest, prin creșterea legăturilor dintre oameni și dintre sistemele consulare. Apoi au ajuns să negocieze istoricul Tratat INF, primul acord de a elimina vreodată o întregă clasă de arme nucleare. Acești pași au creat încredere și obiceiuri care au permis țărilor să coopereze ulterior pentru reîntregirea Germaniei și pentru o condamnare comună la invazia Irakului din 1990 în Kuwait. La fel cum s-au întâmplat la începutul anilor '80, Statele Unite și Vestul se confruntă astăzi cu un Kremlin care accentuează intervenția militară și confruntarea politică și suferă de o economie stagnantă. Pentru a-și sprijini poziția afirmativă față de Occident,

Kremlinul folosește o „propagandă aspră” și măsuri active¹. În timpul unui discurs din martie 2018, de exemplu, președintele rus Vladimir Putin a arătat un videoclip care simulează o lovitură nucleară asupra peninsulei Florida, SUA, cu o rachetă care, ulterior, în timpul testelor, efectuate în Marea Albă, a explodat, 9M730 Burevestnik² (codificare NATO, SSC-9-X Skyfall). Criticii președintelui Trump, care sunt într-un număr mare și care, din fericire, nu au argumente concrete în a-l contra, indică problemele diplomatice la Casa Albă, în special refuzul său de a-l confrunta pe Putin pentru a-l acuza de implicarea Rusiei în alegerile din 2016. De asemenea, pe lângă sancțiuni și o prezență mai mare a NATO, Occidentul sporește rezistența la interferența cibernetică și electorală și cooperează cu țările din America, state care încearcă să restabilească democrația în Venezuela. Washingtonul s-ar putea pregăti pentru deschideri diplomatice viitoare – așa cum a făcut Reagan pentru negocierile care au condus la Tratatul INF –, dar măsurile pot fi nevoite să aștepte un Kremlin care este mai puțin agresiv în străinătate și care pune accent pe îmbunătățirea economică și socială la domiciliu. În 1974, Reza Pahlavi a declarat pentru *Le Monde*: „Mai curând decât se crede, Iranul va avea «o bombă nucleară»”. Programul de producere a 23 de gigawați ar fi capabil să elimine

¹ Acest concept aparține gândirii militare tradiționale sovietice, include multe dintre tacticile și metodele nonmilitare, asimetrice, invocate de generalul Gherasimov în noua concepție a operațiunilor militare. Potrivit evaluărilor occidentale, măsurile active constituie o formă de război derulat cu precădere de serviciile ruse de informații, pentru a proiecta la nivel global interesele strategice ruse, a influența ordinea mondială și sistemul relațiilor internaționale. Măsurile active ruse, tradiționale și moderne, variază de la acțiuni de manipulare media la operații speciale care presupun grade variabile de violență și includ dezinformarea, acțiuni de război informațional, cibernetic, propagandă, subversiune, falsificare de documente oficiale, asasinatul sau represiunea politică. Aceste acțiuni se realizează prin întrebuițarea de forțe neregulate sau proxy, a diasporilor etnice, a partidelor politice sau organizațiilor neguvernamentale din state-țintă.

² 9M730 Burevestnik este o rachetă de croazieră cu propulsie nucleară experimentală a Rusiei, în curs de dezvoltare pentru Forțele armate ruse. Se pretinde că ar avea o rază de acțiune practic nelimitată.

suficient material de calitate pentru a produce până la 700 de focoase nucleare pe an – o predicție dură, dar suficient de sumbră pentru a atrage atenția. A jucat megalomania un rol? Da. La fel ca vechii regi ai Persiei, „Shah of Shahs” ar fi împins Iranul către „porțile marilor civilizații”. Adăugați fondurile aproape nelimitate din petrol, al cărui preț a crescut de douăsprezece ori în anii șaptezeci. Dar, de asemenea, numărați amenințările în întregime: Irakul, un inamic dur care pândea alături, la ușă, Uniunea Sovietică ce era și ea la pândă, iar în est, India care a explodat primul său dispozitiv nuclear în 1974, apoi Pakistanul care urmat imediat și el cu o experiență nucleară. **Ideea acestui scurt excurs în lecțiile lui Reagan este că geografia bate ideologia în sistemele statale.** Consilierul pentru securitate națională al președintelui american Donald Trump a făcut, la sfârșitul lunii august 2019, o vizită în trei state foste sovietice – Ucraina, Republica Moldova și Belarus – pentru a vedea care este situația la granița de est, cu Rusia, a aliaților săi pe fondul unei înfruntări prelungite între Moscova și Washington. Scopul a fost de a sonda terenul pentru a găsi puncte slabe în apropierea frontierelor Rusiei. SUA caută cel mai probabil ocazii de a-și mări influența în Ucraina, Belarus și Moldova, ca pârgie de presiune asupra Rusiei, deși capacitatea Washingtonului de a proceda astfel va varia de la țară la țară. În mod sigur, **oficialul american a sondat terenul să vadă pe unde va trece noua Cortină de Fier, ce state vor rămâne dincolo de ea.**

De ce Iranul nu va renunța niciodată la arme nucleare?

Totul a început cu șahul iranian, care a instalat un mic reactor de cercetare furnizat de SUA în 1967. Șapte ani mai târziu, a comandat patru reactoare de putere de la Siemens / AEG din Germania. Apoi a procedat la crearea unui ciclu complet de combustibil nuclear de la difuzia gazoasă, utilizată pentru separarea izotopilor uraniului, la îmbogățire, plus reprocesarea plutoniului (care este celălalt drum spre